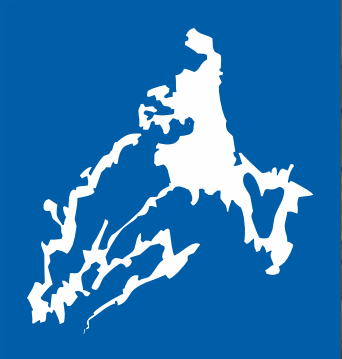

Nro 2 2024

Enäjärvi

HALLITUS

HANNU LUMME
puheenjohtaja

ROLF OINONEN
varapuheenjohtaja

HELENA OLKINUORA
rahastonhoitaja sihteeri

ERKKI ARVOLA
jäsen

JOUKO LAITINEN
jäsen

CASIMIR LILIUS
jäsen

TAPIO SALOKANTO
jäsen

LEA SIIVOLA
jäsen

JUHO ÄYRÄS
jäsen

hm.lumme@gmail.com

050-565 5550

rolf.oinonen@gmail.com

040-839 8528

enajarvensuojeluyhdistys@gmail.com

040-563 9839

erkki.arvola@jfp.fi

050-571 3617

laitinen.jouko@gmail.com

050-596 7031

casimir.lilius@aristo-invest.fi

040-085 5250

tapio.salokanto@gmail.com

040-702 4664

lea.siivola@outlook.com

040-510 7008

juho.ayras@gmail.com

044-554 4018

SISÄLTÖ

4

**ENÄJÄRVENSUOJELUYHDISTYS
50 VUOTTA**
Hannu Lumme

8

KUN STADILAISET LANDELLE LÄHTI
Tari Haahtela

11

ROSKARETKET
Tapio Salokanto

12

**65 VUOTTA LINTUJEN
RENGASTUSTA ENÄJÄRVEN MAISEMISSA**
Matti Halttunen

17

PIKKU-UUTISIA
Rolf Oinonen

17

**ENÄJÄRVEN VEDEN LAATU
TARKKAILUTIETOJEN PERUSTEELLA 2024**
Heli Vahtera

18

RAKENTAJA ENÄJÄRVEN RANNOILLA
Hannu Lumme

20

ENÄJÄRVEN SAHA
Rolf Oinonen

22

LINTUKUVAAJAN KESÄYÖ
Mauri Leivo

Jäsenmaksu ja yhteystiedot

Olethan muistanut maksaa jäsenmaksusi vuodelle 2024? Siten varmistat jäsenyytesi ja seuraavankin Enäjärvi-lehden postiisi. Jäsenmaksun suuruus on 20 € henkilöltä, yritysjäsen 200 €. Enäjärven Suojeluyhdistys ry:n tilinumero on FI46 4006 0010 0399 78.

Ilmoitathan sihteerille sähköpostiosoitteesi yhdistyksen tiedottamisen helpottamiseksi sekä mikäli yhteystietosi ovat muuttuneet. ■

Kiitos tukijoillemme

Kiitämme kaikkia yhdistystämme juhluvuonna tukeneita tahoja. Suurkiitos Salon ja Lohjan kaupungeille, Sammatin alueneuvostolle, Rosk´n Roll´ille, LUVY:lle ja Valonialle. Erityiset kiitokset yksityishenkilöille, joilta saimme tukea juhlan järjestämiseen! ■

Metso Arpalahdessa, kuva: Jukka Martikainen

www.enajarvi.fi

9. vuosikerta

Kustantaja

Enäjärven suojeluyhdistys ry

Päätoimittaja

Hannu Lumme

Vastaava toimittaja

Helena Olkinuora
enajarvensuojeluyhdistys@gmail.com

Toimituskunta

Erkki Arvola, Heikki Halttunen,
Rolf Oinonen, Tapio Salokanto
ja Lea Siivola

Lehden tarkoitus

Enäjärven suojeluyhdistys ry:n
jäsenjulkaisu.

Taitto ja kuvankäsittely

Premedia Helsinki Oy

Tuotanto

Premedia Helsinki Oy

Kannen kuva

50v juhla Matti Rantanen
ja rantojen musikantit

Tapio Salokanto

Yhdistyksen kotisivu

www.enajarvi.fi

ISSN 2343-3965

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Yhdistyksemme 50. juhlavuosi alkaa olla loppuillaan. Vietimme kodikkaat ja hienot juhlat elokuussa Sammatissa. Kiitos niiden onnistumisesta kuuluu esiintyjille ja osallistujille. Osallistujamäärä kertoo, että järvi-luonto kiinnostaa ja sen suojelutyölle annetaan arvoa.

Haasteita järvemme suojelulle riittää seuraavillekin vuosikymmenille. Ulkoiset häiriötekijät järven kannalta ovat onneksi vuosien varrella vähentyneet, koska jätevesipuhdistamoja ei enää Enäjärven tuntumassa ole, ja pelloilta sekä metsäojista tulevat ravinteet ovat nekin hieman pienemmät kuin takavuosina. Ympäristötietoisuus on noussut yleisesti. Mutta ilmastonmuutoksen aiheuttamat ilmiöt ja niiden vaikutus Enäjärveen pitemmällä aikavälillä ovat vielä arvoitus. Esimäkuä tulevasta olemme saaneet voimakkaine lämpötilan vaihteluineen. Liian lämpimät jaksot ja lyhentyneet talvet vaikuttavat järven kalastoon ja kasvillisuuteen, ja esimerkiksi muikkukannan elpymisestä ei ole toistaiseksi tietoa.

Kaunis ruskasyksy kääntyy parhailaan talveksi. Runsaat pihlajanmarjat puissa ilmeisesti enteilevät runsasta lumentuloa vanhan viisauden mukaan, vai lieneekö ollut päinvastoin. Veikkaus on sadannan lisääntyminen ja säiden vaihteluiden myötä ajoittaiset lumimyrskyt. Toiveena taas kunnan jäätalvi, mikä olisi järven vuodenierron kannalta parasta.

Kiitän yhdistyksemme jäseniä tuestanne Enäjärven hyväksi kuluneina vuosikymmeninä! Kun olet jäsen, se on tärkeää. Olet jo pelkällä jäsenyydelläsi hienosti mukana suojeluyhdistyksen toiminnassa. Yhdistyksen työ jatkuu ja lähitulevaisuuden toimistamme yksi tärkeimmistä on osallistuminen aktiivisesti Salon Järvet- hankkeeseen, josta kerromme lehdessämme lisää. Toivotan kaikille jäsenillemme ja Enäjärven ystäville rauhallista joulunaikaa ja onnellista alkavaa vuotta!

Hannu Lumme

Henkilökohtaisesti on takana 75 vuotta oleskelua Enäjärven rantamilla. Näistä maailman kehittymisen johdosta peräti viisi vuotta sähkön ja juoksevan veden auttamana. Lapset ja lapsenlapsetkin ovat viihtyneet - sekä lukuisat vieraat vuosien varrella.

Ollut ilo olla mukana suojeluyhdistyksen hallituksessa 30 vuotta. Olemme saaneet paljon aikaiseksi hallituksessa mukana olleiden hyvien asiantuntijoiden ja aktiivisten jäsenten yhteistyöllä. Kiitämme kaikkia mukana olleita yhteisistä ponnistuksista järven suojelun hyväksi.

Suojelutyö on pitkäjänteistä ja sitä on jatkettava edelleen aktiivisesti. Kaikki mukaan, jotta järvi säilyy mahdollisimman puhtaana ja elämyksiä tarjoavana pysyvästi!

Nykyiselle hallitukselle menestystä työssään toivottaen

Kunniapuheenjohtaja Heikki Halttunen

Enäjärven suojeluyhdistys – Olemme myös facebookissa.

50 Enäjärven suojeluyhdistys 50 vuotta

Yksi maamme vanhimmista järvien suojelu- ja hoitoyhdistyksistä, Enäjärven suojeluyhdistys ry perustettiin vuonna 1974 tuon ajan aktiivisten mökkeilijöiden ja alueen asukkaiden yhteistyönä. Tuolloinen Länsirata- hanke, eli ELSA-rata oli vahvasti valtakunnan päättäjien asialistalla – vähintään kuten kiistanalainen ”Turun tunnin juna” nykyään.

ELSA-radan todennäköisin linjaus olisi ylittänyt Enäjärven peräti kolmesta kohdasta, ja olipa yksi moottoritienkin linjaus kaavailtu kulkemaan samaa reittiä. Tällaiset suunnitelmat päättään nostavan ympäristötietoisuuden ohella vauhdittivat tarvetta perustaa suojeluyhdistys. Varmaankin yksi jarru rata- ja moottoritiehankkeiden kariutumiseen 50 vuotta sitten oli energiakriisi, joka katkaisi 60- luvulla ja vielä 70-luvun alussa vallinneen maisema- ja luonnon resurssien vahvan hyödyntämis ajattelun. Suunniteltiinhan 60-luvun puolivälissä myös isoa lomakeskusta lähelle Salitun niemeä ja Salmenkylään. Onneksi mikään näistä hankkeista ei toteutunut ja moottoritiekin linjattiin jonkin matkan päähän Enäjärvestä. Niinpä Enäjärvi on saanut pysyä varsinkin sen sijaintiin nähden aika rauhassa viimeiset vuosikymmenet ja kunnoltaan järven eri alueilla hyvänä tai tyydyttävänä. Varmasti suojeluyhdistyksen toimilla, tiedottamisella ja

kannanotoilla on ollut merkitystä Enäjärven kunnossapitoon. Vuosikymmenten saatossa yhdistyksellämme on ollut korvaamattoman hyviä vapaaehtoisia enäjärveläisiä niin vakituissa kuin vapaa-ajan asukkaissakin toteuttamassa suojelutyötä. Yhdistykseen kuulumisen on merkinnyt tietynlaista yhteen hiileen puhaltamista ja ”järviomaatuntoa”, jota on voinut helposti hoitaa olemalla yhdistyksen jäsenenä ja joka jo sinänsä on arvokas kannanotto järven suojelun puolesta. Jäsenmäärä on aivan huippuvuosista hieman laskenut, mihin lienee pääsyyinä väestön ikärakenne. Vakituisten asukkaiden määrä on vähentynyt ja nuoremman väestönosa vapaa-ajan viettotavat muuttuneet, millä on ollut vaikutusta mökkiläisten määrään. Näistä seikoista huolimatta yhdistyksemme jäsenmäärä on pysytellyt viime vuodet samana ja saamme ilahduttavasti koko ajan myös uusia jäsenhakemuksia. Suojeluyhdistyksen työ jatkuu Enäjärven hyväksi.

Juhlat Sammatin Sampaalassa 3.elokuuta 2024

Sammatin Sampaala osoittautui kaikin tavoin sopivaksi paikaksi yhdistyksemme 50-vuotisjuhlille. Muhevaa, vahvaa historiaa, luontoa, nykypäivää - Enäjärvi ja Sammatti liittyvät yhteen vahvasti. Käsitteenäkin on olemassa Sammatin Enäjärvi erotuksena muista samannimisistä. Siksi isot juhlatkin kuuluvat sinne.

Alkavasta sateesta huolimatta juhlapaikalle kerääntyi lopulta yhdeksänkymmentä Enäjärven ystävää nauttimaan ohjelmasta ja asiantuntijaluennoista.

Juhla avattiin Enäjärvi-valssilla professori Matti Rantasen ja rantojen musikanttien esittämänä. Rantanen on itse säveltänyt valssin. Musikantit koostuivat Enäjärven rantamien musiikin harrastajista. Hienosti sujui soitto, osajia

Matti Rantanen

Rolf Oinonen

Kauko Kuparinen

Jarkko Leka

koko joukko. Musiikkiesityksen jälkeen yhdistyksen kunniapuheenjohtaja Heikki Halttunen lausui tervehdyssanat.

Tilaisuuden pääesityksen piti Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry LUVYn vesistö- ja kala-asiantuntija FT Jussi Vesterinen valottaen Enäjärven historiaa ja suojeluyhdistyksen roolia sekä vaikutuksia järven hoidossa. Häntä täydensi Varsinais-Suomen VALONIAN vesi- ja luontoasiantuntija, vesibiologi Jarkko Leka kertoen Enäjärvestä osana Kiskonjoen vesistöä. Molemmilta asiantuntijoilta vahvaa sanomaa ja näkemystä myös tulevista haasteista, joita riittää ilmastonmuutoksen myötä.

Suojeluyhdistys järjesti juhluvuoden kunniaksi kirjoituskilpailun, jonka voittajaksi tuli Tari Haahtelan hauska muistelu. Haahtelan tarinan kertoi ja runoilija P. Mustapään runon ”Elämän kauneus” lausui Kauko Kuparinen Suonäpät -kesäteatterista Suomenselältä. Runo kuuluu Sammattiin sijoittuvaan ”Läkkiseppä Lindblad” -runokokoelmaan.

Yhdistyksemme varapuheenjohtaja ja lähes alusta asti yhdistyksen toimintaan aktiivisesti osallistunut Rolf

Oinonen juonsi lopuksi kronikan Enäjärven vaiheista. Rolf haastoi hienosti yleisön mukaan muisteluihin. Yhdistyksen pitkäaikaisen ja ansiokkaan sihteerin, edesmenneen Heikki Erkkilän tytär Piia Erkkilä kertoi perheensä ja etenkin isänsä tiivistä osallistumisesta Enäjärven asioihin Isosaarella tapahtuvan mökkeilyn ohessa. Aikanaan hyvinkin aktiivisesti yhdistyksen toiminnassa mukana ollut Raimo Laakia puolestaan totesi muisteluistaan, että niiden kertominen vaatii kirjan, jollaisen hän aikoo julkaistakin. Kaikki muistelu olivat hienoja ja arvokkaita. Juhlalla määritelty aikakin rupesi loppumaan kesken ja kahvittelu jo odotti, kun Matti Rantanen vielä esitti tyttärensä Sennin kanssa ensiesityksenä Enäjärvi-valssin uudet säkeistöt.

Tilaisuuden lopuksi nautittiin Sammatin Maaseutunaisten serveeraamat maistuvat juhlakahvit ja käytiin vilkasta, vapaata keskustelua kodikkaassa tunnelmassa. Myyntipöydältä tekivät kauppansa 50-vuotisjuhlan kunniaksi teetetyt uistimet, ”Enäjärvi ennen vedenlaskua” -kartat ja Enäjärvi-paidat sekä mukit. Hieno ja onnistunut juhla päättyi tarinointiin ja muisteluihin kahvipöydissä. ■

Senni Rantanen

Piia Erkkilä

Jussi Vesterinen

ENÄJÄRVI-VALSSI sanat Senni Rantanen

*Voi vuodet viedä mua eksyksiin
Hukkua voi tuuliin tuntemattomiin
Mut silloin kun suru saa mut kii
Tiedän minne ain palaisin*

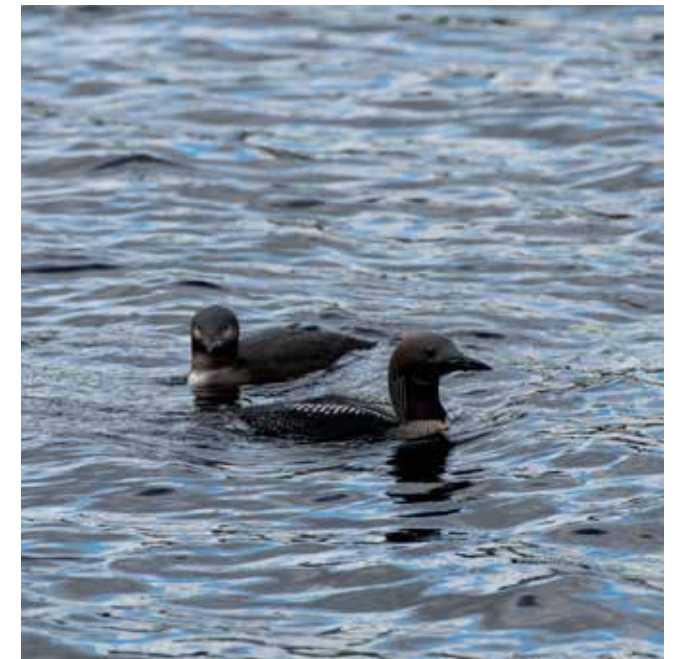
*Siel katveessa koivun vihannan
Mielen maiseman syvään istutan
Kuin kaislojen laulun hiljaisen
Suljen sydämeeni Enäjärven*

*Siel laine lempeästi liplattaa
Kuikkapoikaa huomassansa keinuttaa
Ja kruunun lumpeista mä päähän saan
Kun haljon veden pintaa*

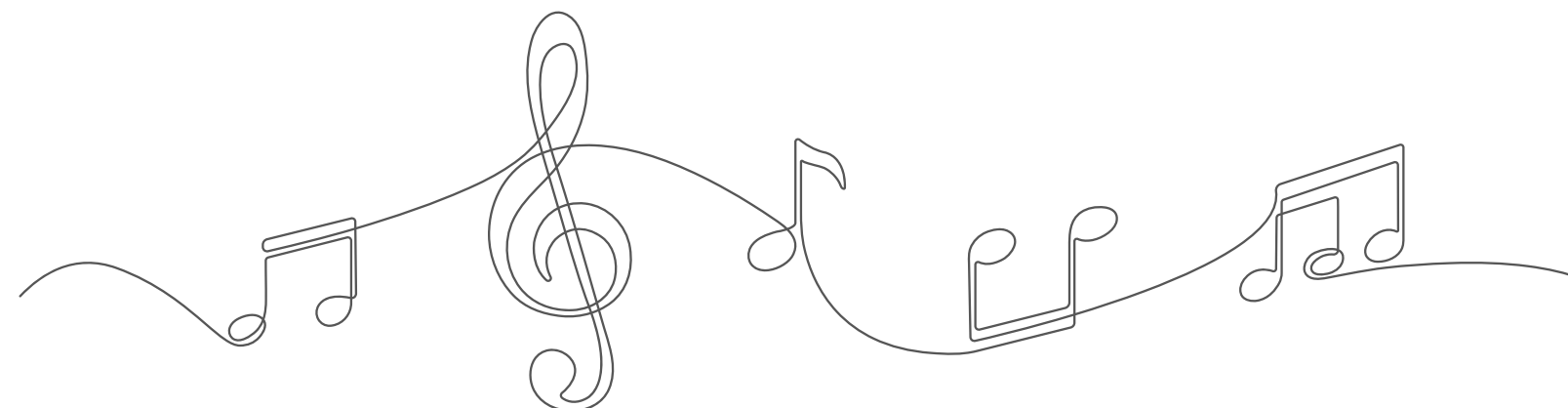
*Mä suljen silmät ja kuuntelen
Mustarastas laulaa mulle sävelen
Mä haetaan huoleni huomisen
Rantaan oman Enäjärven*

Kuva: Heikki Halttunen.

Kuva: Tapio Salokanto.

Kun stadilaiset landelle lähti

Mutsi oli pulissut fatsille jo jonkin aikaa et mä haluun ihan oman MÖKIN et voi duunata perunamaan et tällänen kivikylän seittemännessä kerroksessa budjaaminen tarttee jotain vastapainoo muuten mä tuun hulluksi.

Ne meni katsoon sitä mökkii ja mutsi sano saman tien omistajalle eli voikkamaikka Leskiselä et kiinni veti tos on käsiraha.

– No ehkä siellä voi kalastaa, fatsi huokas.
– Voi voi Kauko, ei tässä jää aikaa kalastamiseen, mökki pitää tervata ja kuusikko raivata ja räättimaa perustaa, mutsi hehku.

Mutta Suomusjärvi oli tosiaan hornan kuusessa jossain Lahnajärven takana, pienen Enäjärven rannalla melkeen sata kilsaa stadista Turkuun päin. Piti körötellä busalla Karjalohjan kautta Salmen sillalle ja dallata siitä melkeen kolme kilsaa mökille tai eka Tarvon tietä Lahnikselle ja siitä jollakin konstilla vielä 12 kilsaa.

– Ei vetele, minä en jaksaa raahata näitä tavaroita pitkin metsiä, me tarvitaan auto! mutsi paukautti.
Broidi katto mua merkitsevästi. Yksi juttu johtaa toiseen ja jo kolmanteen.

– Kuka sitä muka ajaa? broidi tuhahti, – faija vai? Sama ku pistäis sen sompailemaan vaikka helikopteria, vai mitä faija?
– Minä tietenkin! mutsi pamautti.
– Siis millä lihaksilla? Sähän et osaa skujata ku ompelukonetta siis tota jaloilla poljettavaa Singeriä, broidi jupisi.
– Oletteko kuulleet autokoulusta, minä menen AUTOKOULUUN!

Broidi mykisty kauhusta ja mä kanssa. Mutsi nyt ei ollu mikään *Juan Manuel Fangio* vaikka me voitiinki kuvitella miten se vetää mutkat suoriksi.

– Voitaisiin oikeastaan ostaa avoauto, valkoinen, minä laittaisin punaisen huivin ja rannekorut ja sitten mentäisiin niin et tukka leuhkaa!

Mutsi nosti leukaa ku filmitähti niinku *Grace Kelly* mut

Tari Haahtela, kuvaaja: Tapio Salokanto

mä luin broidia ku avointa kirjaa. Tätä se tiesi. Faija joutuu pankkihuijarin puheille. Ei sillä oo tollasii summii.

Mutsi paino päälle kuljetusongelman ratkaisemiseksi vaikka faija yritti puolustaa *julkista liikennettä* eli siis vanhoja puolirämiä busseja. Me broidin kanssa alettiin pikkasen ymmärtää mutsin näkökulmaa. AUTO hei meille auto enkä mä nyt oo enää paljookaan alle kahdeksantoista mähän voin kanssa mennä pian autokouluun!

– Sinähän tunnet sen Jokisen, eikös se ole autokauppias? menet ja pyydät alennusta, mutsi käski faijaa.

Mutta asiaan eli mikäpä siinä auttoi. Jokinen myi faijalle englantilaisen Morris Mailerin varmaan

ylennyshintaan mutta helvetin hieno fiude se oli. Kermanvalkoinen ja punaset nahkapenkit. Ei nyt siis avoauto mut ei paljo puuttunu! Pallen faijan setsuurinvärinen Pobeda haalistu silmissä. Mutsi kävi ku käviki sen *autoskolen* joka sen jälkeen löi lapun luukulle. *Äkillisen sairastumisen takia pulju avataan uudelleen vasta ensi vuonna.* Huhut kerto et pomo sai hermoromahduksen ja rupes dokaamaan ja liukastu kännissä banaaninkuoreen ja löi turpansa Pohjosen Rautatiekadun junakuilun kaiteeseen ja pökräs ja heräs vastaa lataamossa ja oli kuulemma huutanu suoraa huutoo: ”Herra armahda herra armahda älä tuo sitä rouvaa takasin älä tuo sitä takasin”. Ja sitte ukko oli huitonu niin et se piti laittaa lepositeisiin ja pistää hehtolitra barbituraattia persuuksiin.

Sitten me lähdettiin eka kerran mökille siinä kermanvalkosessa herkussa. Me sanottiin broidin kanssa et me voitaisiin kyllä vielä mennä bussilla et tällänen omalla autolla ajeleminen tulee meille vähä äkkiä ku ei olla totuttu ja ekalla kerralla perhe on hyvä hajottaa ettei kaikki kuol... samalla kertaa. Mutsi ei kuunnellu.

– Pojat takapenkille mars ja vähä äkkiä! Kauko lukemaan karttaa.

Me sitattiin takana ku mutsi alko koklata vaihteita. Klonk klonk klonk... klonk klank klink... Talkkarin mutsi eli Petunia oli kauempana pihalla harjanvarressa ja kuuli klonksutuksen.

– Onkos niissä vaihteissa jotain vikaa?

– Ei ei ei, minä katson vaan että menee kunnolla ykköselle. Klonk klonk... KlankKlonkKlink...kraahhh.....

klonkutiklonkuti.

– Mutsi saamari, pakilla tästä lähdetään eikä millään ykkösellä! broidi pauhasi.

Mä pidin leipäläpeni kii mikä oli harvinaista. Funtsin et hyvästi vaan tää maallinen vaellus onhan tässä yhtä ja toista jo koettukin vaikka olishan se ollu kiva skulata vielä ne futisinaalit mut ymmärsinhän mä et elämässä ei voi kaikkee saada.

– Tulihan se ulko-ovi varmasti kiinni, mutsi parkasi.

– Tuli se, minä varmistin, faija sano kylmän rauhallisesti.

Klonk... Heti Ruohiksen ja Lastenkodinkujan kulmassa autot tööttäs hulluna ku mutsi käänsi.

– Mitä varten noi autot ajaa meidän päälle, eikö ne näe että minä menen nyt! mutsi punotti ja nakkas niskojaan.

– Kielletty ajosuunta! broidi huus kauhuissaan ja mutisi sitten, – *Have imperator, morituri te salutant.*

Mä ällistyin. Faija nyt oli vanha latinisti mutta broidi! Oliko se tosiaan kuunnellu jotain hissann tunnilla?

Faija ei huomannu mitään se ei ollu käyny AUTOKOULUA. Sen mielestä liikenteessä tällänen on NORMAALIA.

– Hyvinhän sinä ajat, fatsi kannusti.

Mökin pihalla mutsin jännitys purkautu ja se paino kaaaaasuu ku piti jarruttaa. Fiude pysähty keskelle perunamaata just sitä joka oli saatu vaivalla käännetty edellisenä viikonloppuna.

– Jospa minä menisin kokemaan katiskat, faija änkytti.

Me lähettiin broidin kanssa puskaan kuselle – sen jälkeen ku oli pukattu kaara pois perunamaata kyntämästä.

– Jollei tossa kyydissä tullu kuset housuun niin missä sitten? mä tein broidille *retooooorisen* kysymyksen. ■

Tari Haahtela, Suomusjärven Ihantolantien (ent. Salituntie) mökkilläinen vuodesta 1962. Kuvat Tari Haahtelan albumista.

Kuva 1. Mökin kuistilla kahvitellaan vähän väliä. Heli ja Kauko Haahtela. Tauno ja Terttu Liukko, isän sisar, ihastuvat ja ostavat jonkun vuoden päästä myös mökin Suomusjärveltä. Pari vuotta nuorempi velipoika Yrjänä eli Yrkki kuuntelee ”vanhusten” höpinöitä.

Kuva 2. Kauko ja Heli Haahtela ostavat mökin Pikku-Enäjärven rannalta voimistelunopettaja Martti Leskiseltä 1962. Hän on Vanhatalon Erkki Variksen voimistelukavereita Viipurin ajoilta. Erkki myy sodan jälkeen Martille ja kahdelle muulle kaverilleen, Esa Seesteelle ja Einari Teräsvirrälle pienet mökkitontit Pitkäperän rannalta. Olympiavoittaja ja arkkitehti Einari piirtää mökin klubiaskin kanteen, ja Martti itse rakentaa. Hyvä siinä on Kaukon ja Helin paistatella, kun stadilaiset pääsevät nyt landelle!

Roskaretket

3

Kuva 3. Upouusi Morris Maileri saa Helin vanhemmat, Hilma ja Eino (Pappa) Korjuksen hyvälle tuulelle. Papan päässä on olkihattu ensimmäiseltä ulkomaanmatkalta 1964 Mallorcalle.

Kuva 4. Kukkaistutukset kuistin kupeeseen ovat tärkeitä. Niissä auttavat ihanat naapurit, Munkkiniemen kukkakauppias Liisa ja olympiavoimistelija, Norssin voimistelunopettaja Esa Seeste.

4

5

Kuva 5. Tari Haahtela paistattelee Morriksen kanssa. Kyllä kelpaa, kun juuri on 18-vuotiaana kirjoittanut ylioppilaaksi ja käynyt myös autokoulun.

Ennen ja jälkeen roskaretken

Jo jonkin aikaa on jäsenten keskuudessa keskusteltu siitä, että paikoin saaret järvellämme ovat roskaisia.

Niinpä pari hallituksen jäsentä päätti keväällä lähteä veneellä saarikierrokselle katsomaan, mikä on tilanne. Vielä löytyy joitain asumattomia saaria, joita on käytetty taukopaikkoina retkillä.

Pääsääntöisesti näytti melko hyvältä, mutta jonkin verran kaikenikäistä pitkään maastossa lojunutta roskaa saarista löytyi. Pientä roskaa kuten aterian kääreitä, juomatölkkejä tai siimasyheröitä ei kovin paljon osunut kierrokselle, mutta suurta roskaa kylläkin. Aika paljon löytyi metallia, kevytpeitteiden riekaleita ja tekstiilimyttyjä.

Epäviralliset nuotiopaikat toki vähän ihmetyttivät. Avotultahan ei saa tehdä toisen maalle ilman maanomistajan lupaa eikä maastopalovaroituksen aikana. Avotulen teko ja ympäristön roskaaminen eivät kuulu jokaisenoikeuksiin.

Koska keväällä ei kaikissa saarissa voinut siivota häiritsemättä pesiviä lintuja, tehtiin myös syksyinen roskaretki. Reissujen jälkeen taukopaikat ympäristöineen näyttivät paljon siistimmiltä. Molemmilla roskaretkillä kertyi puoli veneellistä roskaa luonnosta pois vietäväksi. Vaikka Rosk'n Roll tukee yhdistyksen toimintaa, olisi mukava, ettei roskia tarvitsisi saarilta erikseen keräillä. ■

65 vuotta lintujen rengastusta Enäjärven maisemissa

Lintujen rengastuksella selvitetään lintujen pesimä- ja talvehtimisalueita, muuttoreittejä ja muuttonopeutta sekä levähdyspaikkoja. Yksilöllisen merkinnän avulla saadaan tietoa mm. lintujen eliniästä, vuosikuolevuudesta ja kuolinsyistä, synnyinpaikka-, pesäpaikka- ja puolisuusollisuudesta, yksilöiden elinaikaisesta jälkeläistuotosta ja eri ominaisuuksien periytyvyydestä.

Lintuja on rengastettu Suomessa 1913 - 2024 yhteensä noin 13,8 miljoonaa yksilöä ja viime aikoina 250 000 – 320 000 lintua vuodessaTapaamisilmoituksia eli löytöjä ja kontrolleja on kertynyt noin 1,6 milj. Näistä ylivoimaisesti suurin osa on kotimaasta ja valtaosin rengastajien kontrolleja. Suomalaisia rengaslintuja on löytynyt kaikilta mantereilta Etelämannerta lukuun ottamatta, aina Australiaa ja Tasmaniaa myöten. Renkaat ovat pääsääntöisesti alumiinia, mutta vesi- ja lokkilintujen ja kahlaajien renkaat valtamerivettä kestävää terästä. Lisäksi käytetään näkyviä muovisia luku- ja kaularenkaita. Luonnontieteellisen museon valtuuttamia rengastajia on noin 700.

Tähän juttuun olen poiminut omat rengastukseni löytöineen 65 vuoden ajalta vv. 1960 – 2024 Enäjärven maisemista entisten Suomensjärven, Karjalohjan ja Sammatin kuntien alueilla. Lisäksi lukuihin sisältyy lokki- ja tiirarengastukset Karjalohjan Puujärveltä ja Kiikalan/Suomensjärven Omenojärveltä. Näitä omia rengastuksia on kertynyt yhteensä 31 281 ja niistä löytöjä 725

Alueella toimineiden ja toimivien muiden rengastajien rengastuksia ei ole voitu yhdistää tähän, esim. tiedot veljeni Heikki Halttusen rengastuksista sekä Juhani Karhumäen kalasääksi- ja petolinturengastuksista puuttuvat. Joihinkin mielenkiintoisiin muiden tietoihin kuitenkin viitataan.

Rengastukset koskevat joitakin harvoja poikkeuksia lukuunottamatta pesä- ja maastopoikasia. Aikuisena on rengastettu vain muutama kymmen pesivää tali- ja sinitiais- sekä kirjosieppeomoa, 17 käpytikkaa, kaksi harmaapäätikkää, koskikarat ja muutama lehtopöllö ja vesilintu sekä

Kirjoittaja rengastaa kehrääjän poikasta, jonka emo teeskentelee siipirikkoa puussa

1960 -luvulla vähäinen määrä varpuslintuja. Näistä ja erityisesti tropiikkiin muuttajista vain noin 1: 500 voi löytä. Nämä elävät keskimäärin vain pari vuotta eli yhden muuttomatkan eikä kaukomaista nykyisin tule juurikaan löytöilmoituksia. Sen vuoksi sattumalla on suuri merkitys. Sen sijaan ihmisten elinpiirissä elävistä lokeista kertyy paljonkin havaintoja. Suurella osalla lajeista lähes puolet poikasista menehtyy ensimmäisen elinvuoden aikana, pöllöillä joskus lähes kaikki, jos myyräkato iskee pesimäkauden jälkeen ja/tai lumitilanne on paha. Myöhempinä vuosina kuolleisuus on tasaisempaa.

Pesäpöntöt ovat olennainen ja tärkeä tekijä rengastuksessa. Ilman niitä tiaiset ja kirjosiepot eivät löytäisi pesäkoloja nykyisten metsänhoitoperiaatteiden mukaisesti kasvatetuissa yksilajisissa ja yhdenikäisissä metsissä, puupelloissa. Vielä enemmän tämä koskee isompia

kolopesijöitä pöllöjä, telkkiä ja isokoskeloita. Enäjärven maisemissa minulla on noin 250 ns. tiaispönttöä ja toistakymmentä isoa pönttöä. Näissä kasvaa vuosittain hyvinkin 1000 linnunpoikasta. Viime vuosina näädästä on kehittynyt erittäin vakava uhka kaikille pönttö- ja kololin- nuille ja muillekin. Kokeneet näädät muistavat pönttölin- jat ja ryöstävät niitä pariinkin kertaan vuodessa, ensin yöpyviä tiaismoja ennen pesimäkautta ja sitten kesällä poikasia. Näädän suihin hukkaantuu vuosittain peräti 300 – 400 poikasta, mikä merkitsee noin kolmanneksen pudotusta rengastusmäärään. Näädän lisäksi minkki on samanlainen joskin pienempi riesa ja se keskittyy enem- män vesi- ja lokkilintuihin.

Rengastetut linnut 1960 – 2024		
Laji	Rengastukset	Löydöt
Kanadanhanhi	22	6
Sinisorsa	20	2
Telkkä	9	1
Isokoskelo	4	1
Mehiläishaukka	4	1
Ruskosuohaukka	15	
Kanahaukka	38	8
Varpushaukka	1	
Hiirihaukka	28	1
Tuulihaukka	18	
Nuolihaukka	11	
Nokikana	1	
Kurki	13	1
Töyhtöhyppä	57	
Lehtokurppa	13	1
Kuovi	2	
Metsäviklo	2	
Rantasipi	29	
Naurulokki	2149	467
Kalalokki	264	10
Selkälokki	101	2
Harmaalokki	44	7
Merilokki	3	
Kalatiira	525	12
Sepelkyyhky	24	1
Varpuspöllö	16	
Lehtopöllö	117	17
Viirupöllö	8	3
Sarvipöllö	1	
Kehrääjä	2	
Tervapääsky	215	
Käenpiika	227	1
Harmaapäätikka	21	1
Palokärki	19	1
Käpytikka	47	23
Pikkutikka	5	
Kangaskiuru	2	
Kiuru	10	
Haaarapääsky	158	1
Metsäkivinen	64	
Västäräkki	93	
Koskikara	15	11
Peukaloinen	7	
Rautiainen	50	
Punarinta	231	1
Satakieli	52	
Sinirinta	1	
Leppälintu	2	
Pensastasku	102	
Mustarastas	265	3
Räkärttiras	272	2
Laulurastas	241	2
Punakylkirastas	642	4
Kulorastas	1	
Ruokokerttunen	78	1
Viitakerttunen	12	
Rytikerttunen	3	
Kultarinta	22	
Hernekerttu	100	
Pensaskerttu	173	
Lehtokerttu	415	1
Mustapääkerttu	130	
Sirittäjä	1160	2
Tiltalti	249	
Pajulintu	2563	5
Hippiäinen	1	
Harmaasieppo	322	
Kirjosieppo	3059	15
Pyrstötiainen	129	
Hömötiainen	54	
Töyhtötiainen	12	
Kuusitiainen	475	6
Sinitäinen	9152	58
Talitiainen	6058	43
Puukipijä	253	
Pikkulepinkäinen	105	1
Närhi	3	
Harakka	35	
Varis	15	1
Kottarainen	94	
Varpunen	15	
Peippo	112	1
Viherpeippo	65	1
Vihervarpunen	5	
Punavarpunen	74	
Keltasirkku	24	
Pajusirkku	31	
87	31281	726

Tietoja löydöistä:

Kanadanhanhista on vain lähilöytöjä Karjalohjalta- Nummelta syksyllä ammutuista ja yksi kontrollilöytö rengastuspaikalta. Isokoskelo kontrolloitiin pesivänä samassa pöntössä kahden vuoden päästä. Telkkänaaras ammuttiin Inkoon saaristossa ja sinisorsa Sauvossa, minkä lisäksi talvehtivan sinisorsan rengas luettiin Saksassa. Yli 430 ulkomaisesta sinisorsalöydöstä vain 26 on tavattu elossa! Arvostetut riistalinnut sepelkyyhky ja lehtokurppa ammuttiin molemmat rengastusta seuraava- vana talvena Ranskan Landesissa ja Bretagnessa.

Vanha 6- vuotias mehiläishaukka tavattiin sairaana Unkarissa kevätmuutolla toukokuussa. Vastaavia vanhojen kevätmuuttolöytöjä on vain kymmenen. Hiirihaukka löytyi rengastusta seuraavana loppupalvena kuolleena Tanskassa. Kanahaukan löydöt ovat tyypillisiä. Useimmat koskevat nuoria lintuja, jotka ovat menehty- neet ensimmäisen talven rasitukseen lähikunnissa. Kauimmat ovat Espoosta ja Mustasaaresta (344 km). Yksi kuoli sähköiskuun Kärsämäellä (409 km). Nämä kaksi ovat merkittävän pitkiä siirtymiä kanahaukalle. Vain yksi on ammuttu 1965 Hinnerjoella (110 km). Nykyisin petolinnut on rauhoitettu eikä niitä enää vainota entiseen malliin. Mainita täytyy myös Ilpo Rantalaihon 5.5.2022 Salitun Suotaipalosta löytämä autoon törmännyt kana- haukka, joka oli rengastettu Karjaalla 19.6.2005 eli 16 v 10 kk 16 päivää aikaisemmin.

Lehtopöllöistä on yhteensä 17 löytöä. Näistä on yksi kontrolli Hangon lintuasemalla 71 km päästä, muut lähikunnista enimmäkseen 20 km säteellä, pari noin 40 km päästä. Näistä kaksi oli törmännyt autoon, kaksi jäänyt rakennukseen, yksi saanut sähköiskun ja kolme nääntynyt. Muut ovat pesältä kontrolloituja emolintuja. Itse olen vastaavasti kontrolloinut kaksi Lohjalla rengas- tetta lintua pesivinä.

Viirupöllöistä on kolme löytöä. Yksi löytyi kuolleena Karjaalta kaksivuotiaana ja toinen saman poikueen lintu törmäsi autoon Nurmijärvellä 10 vuotiaana. Kolmannen rengas löytyi 31 vuotta 11 kuukautta myöhemmin metallinpaljastimella Saukkolasta, mutta sen kuolinajan- kohdasta ei voi olla mitään tietoa.

Kurjesta ei ole muuta omaa löytöä kuin tulehduksen heikentämä nuori kurki, jota emme pystyneet pelasta- maan kurkihoitolan asiantuntemuksesta ja lääkinnästä huolimatta. Muutama alumiinirenkaalla rengastettu, varmaankin oma kurki on näkynyt, mutta pientä rengasta ei saa luettua kaukoputkellakaan. Sen sijaan tunnis- timme Salmessa pesivän, Jaalassa lukurenkaalla varustun kurjen, josta on kertynyt noin kymmenen vuoden aikana lukuisia havaintoja paitsi Suomesta myös Sveitsistä ja Ranskasta, jossa se ilmeisesti talvehtiikin.

Lokit ja tiirat ovat erittäin pitkäikäisiä. Kaikki lajit voivat elää yli 30 vuotiaiksi. Lökkikantoja seurataan koordinoidusti niiden talvialueilla ja paljon rengastettuja lokkeja varustetaan vielä hyvin näkyvillä lukurenkailla.

Naurulokeista on eniten löytöilmoituksia, peräti 467. Ylivoimaisesti suurin osa niistä keskittyy Hollannin ja vähemmässä määrin Belgian ja Tanskan satamiin ja puistoihin. Löytöjä on lisäksi eri puolilta Eurooppaa:

Turkista, Italiasta, Espanjasta, Sveitsistä, Saksasta, Liettuasta, Latviasta, Virosta, Ruotsista ja Brittein saarilta Irlantia myöten. Naurulokki talvehtii mielellään kerran hyväksi havaitsemallaan paikalla. Niinpä samasta yksilöstä voi kertyä vuosien mittaan suuri määrä kontrolleja. Eräs naurulokki oli monet talvet Pariisissa Jardin des Tuileries`n kuulussa puistossa suorastaan julkikkisena. Paikalliset ornit lähettivät jopa meilin ja kuvia komistuksesta. Vanhimmat linnut ovat olleet 18 vuotiaita. Omenajärvellä rengastetulla naurulokilla on poikaslevittäytymisen ennätys. Se tavattiin pesimäaikaan Kuusamossa 662 km päässä. Naurulokin poikaset lähtevät siiville päästyään nopeasti muutolle. Nopeimmat kesäkuun puolivälin paikkeilla rengastetut ovat ehtineet Tukholman kaatikselle kesäkuun loppupäivinä ja Englantiin kuukautta myöhemmin heinäkuun lopussa.

Kalalokista puolestaan on kertynyt hämmästyttävän vähän eli vain 10 löytöä. Kalalokki ei talvehdi samassa määrin satamissa kuin naurulokki, vaan väljemmillä vesillä. Ulkomailla on tavattu vain kolme lintua, yksi Tanskassa, Belgiassa ja Hollannissa. Yksi pitempi poikassiirtymä on Kuhmoisiin, jossa se joutui petolinnun saaliiksi. Sama kohtalo pedon kynsissä on koitunut kolmen nuoren kohta-loksi ja yksi törmäsi itsensä hengiltä. Vanhin on ollut löydettyäessä 20 vuotias ja pari muuta 14 vuotta.

Harmaalokista on vain seitsemän löytöä, joista kaksi kontrollia Saksasta. Toinen näistä kontrolloitiin myös Tampereen Tarasten kaatopaikalla, jossa tutkitaan lokkeja suunnitelmallisesti. Muut ovat löytyneet kuolleina ensimmäisenä syksynä Turusta, Säkylästä ja Forssasta.

Selkälokki on vähentynyt rajusti viime vuosikymmeninä. Sen poikastuotto on olematon eri syistä. Perussyynä lienee emojen saamat myrkkynuorot talvialueilla Afrikassa. Poikaset menehtyvät tästä aiheutuviin kasvuhäiriöihin. Minkkien ja viime aikoina myös merikotkan saalistus on toinen paha syy. Puujärvellä 7-8 parin kolonia ei juurikaan saa lentoon poikasia ja sama koski tänä vuonna Vesikarinsaaren paria: toinen poikanen oli valmiiksi kuolleena ja toinen jo isoksi ehtineen oli minkki myöhemmin syönyt. Näistä syistä yli sadasta rengastetusta ei ole kuin yksi kontrolli Tampereen kaatopaikalta 3 vuotiaana. Toinen löytö koskee minkin tappamaa ja syömää lintua.

Kalatiiran rengastukset ovat viime vuosina keskittyneet Puujärvelle varsinkin sen jälkeen kun naurulokit valtasivat Yksipuisen ja Karilahden tiiralueodot. Aikaisemmin Enäjärvi oli hyvin edustettuna. Kalatiirasta on 11 mielenkiintoista löytöä: Etelä-Afrikan eteläkärjestä 13 v 8 kk 23 p ja 10 531 km, joka on ylipäänsä kaukaisin löytöni. Namibiasta on kaksi kontrollia, toinen peräti 18 v 3 kk 25 p ja 9823 km, ja toinen nuori 6 kk 17 p ja 9273 km. Kevätmuutolta on harvinainen vanhan linnun huhtikuinen kontrolli Belgiasta, näitä on olemassa vain viisi. Harvinainen on myös 2-vuotiaan kalatiiran syysmuuttokontrolli Hollannista 12.9.2020. Näin nuoret linnut pysyttelevät yleensä vielä Afrikassa ja alkavat pesiä vasta myöhemmin. Lisäksi on kaksi elokuista syysmuuttolöytöä Puolan rannikolta. Vielä on Kärkelästä kuolleena löytynyt lähes 15 vuotias tiira 4 km päässä syntymäluodoltaan Puujärvellä. Kaksi kalatiiraa on siirtynyt pesimään Hämeeseen Hauholle ja Valkeakoskelle.

Tämä kanahaukka muutti pohjoisemmaksi.

Hiirihaukan poikanen, joka päätyi Tanskaan.

Kaukaisimmat tiiralöydöt ovat muuten Tasmaniasta! Tikkalinnuista kertyy havaintoja lähinnä omista kontrolleista. Viime vuosina 17 aikuisena rengastetusta *käpytikasta* on kertynyt 23 omaa kontrollia rengastuspaikalla mökin kulmalla. Käpytikat ovat tiukkoja paikkalintuja ja vanhin on tähän mennessä kontrolloitu seitsemänä vuotena. Kun se oli rengastettaessa jo yli 2 vuotias, on sillä ikää ainakin 10 vuotta. *Harmaapäätikasta* on vastaavasti yksi oma kontrolli. Pesästä juuri lähtenyt *palokärki* löytyi kolme vuotta myöhemmin verkkoaitaan törmänneenä Kiskossa. Tikkalintuihin kuuluvasta romahdusmaisesti vähentyneestä *käenpiiasta* on kaukolöytö Ranskasta Biskajanlahden rannikolta matkalla tuntemattomille Afrikan talvialueille sekä yksi Heikin oma emokontrolli.

Rastaat ovat edelleen riistalintuja Ranskassa ja välimerimaissa, joskaan ei enää entiseen malliin, joten löydöt ovat aika vanhoja. *Punakylkirastaasta* on kaksi löytöä sekä Portugalista että Ranskasta ja *laulurastaasta* yksi löytö kummastakin maasta. *Mustarastaasta* on vain kontrolli Angelniemessä talvehtineesta linnusta sekä lähilöydöt ikkunaan törmänneestä ja näädän syömästä linnusta. *Räkättirastaasta* on vain yksi mainittava löytö 5 vuoden

Tässä pesii kirjosiippo toteavat Henri ja Antti.

kuluttua 8 km rengastuspaikasta Sammatissa, valitettavasti kissan suussa. Toinen päätyi pian rastasverkkoon. *Punarinna*sta on nuoren linnun elokuisesta syysliikehdistä löytö Kirjakkalasta. Autoon törmänneestä *pikkulepin-käisestä* on vastaava löytö kaakkoissuunnasta Inkoosta.

Enäjärven laskupuro Nummijärveen, Myllyjoki, on valtakunnallisestikin tunnettu *koskikarojen* talvehtimispuro. Myllyjoki on myös niitä aniharvoja paikkoja, jossa koskikara pesii satunnaisesti varsinaisen pesimäalueensa Lapin-Kuusamon ulkopuolella! Maan koko pesimäkanta on vain noin 400 paria, mutta talvikaudeksi Suomeen tulee talvehtimaan tuhansia karoja Ruotsin ja Norjan tunturialueilta. Rengastajaryhmämme, johon kuuluivat itseni lisäksi veljeni Heikki sekä Timo ja Jussi Helske, aloitti koskikarojen talvirengastuksen 1962-63 ensimmäisenä tai ensimmäisten joukossa Suomessa. Rengastimme 1960-70 luvuilla joitakin kymmeniä karoja, joista kertyi iso tukku kontrolleja seuraavina talvina. Omalla kohdallani kontrolleja tuli 11, vanhin yli 5 vuotias. Heikki sen sijaan sai maan ensimmäiset 90 ja 140 km kaukolöydöt Hämeen puroilta. Meidän jälkeemme rengastusta jatkoivat pitkään ainakin Jouko Hakala ja Jouko Pihlainen, joka menestyksellisesti asensi karoille muutaman pesimäpöntönkin

kallioseinämälle. Kara pesi tällaisessa vanhassa pöntössä viimeksi 2021-2022, jolloin rengastin 4 + 3 poikasta. Eniten rengastuksia on kertynyt pöntöissä pesivistä sini- ja talitiaisista sekä kirjosiipoista suhteessa 9000/6000/3000. Ennen vähälukuisen sinitiaisen rengastusmäärää selittää kannan valtaisa kasvu muutamassa vuosikymmenessä. *Sini- ja talitiais*et ovat osaksi paikkalintuja, mutta suorittavat muuttoluontoista vaeltelua jopa jonkun sadan kilometrin päähän syntymäpaikastaan ja joskus Baltiaan-Ruotsiinkin. Talitiaisista on löytynyt tällaisilla reissuilla Hangon lintuasemalta tai lähistöltä 5 lintua ja sinitaisia vastaavasti 7 yksilöä. Onpa lintuasemalla sinitiaista tavattu kaksi kertaa kaksi lintua samasta poikueesta. Yksi sinitainen oli päätnyt peräti Ahvenanmaan Saltvikiin 205 km päähän vain törmätäkseen ikkunaan. Muutama muukin vaeltava tai talvehtiva tali- ja sinitainen on tavattu 100 km piirissä rengastuspaikasta. Valtaosa molemmista lajeista palaa kuitenkin pesimään joidenkin kilometrien päähän, joskin osa siirtyy selvästi kauemmas. Tällaisia pitemmän matkan pesimäsiirtymiä noin 75 km päähän on muutama. Useita tiaisia on vaelluksillaan törmännyt ikkunaan tai autoon tai jäänyt jumiin rakennukseen, pari

Lapsille omat nimikkopöntöt.

ehditty pelastaakin. Mieleenpainuvien on Maria Mäkelän metallinpaljastimella löytämä 3 km päässä kaksi vuotta aiemmin rengastamani talitiaisen rengas sammaleen alta varpuspöllön oksennuspallosta! Tällainen löytö osoittaa vehkeen tarkkuuden, alumiinirengas on läpimitaltaan 2,5 mm. Valtaosa muista on omia kontrolleja muutaman kilometrin säteellä vanhimpien ollessa 5 -vuotiaita. Kuusitiaisesta on yksi pesimäsiirtymä Kiskoon sekä neljä omaa emokontrollia.

Kirjosieppoja on Suomessa rengastettu valtavasti, noin 800 000, mutta ulkomaanlöytöjä on vieläkin alle 1000 eikä siepon talviaalueita Afrikassa tunneta. Omasta 3000 poikasrengastuksesta on yksi löytö huhtikuiselta kevätkuultolta Marokosta ja toinen syysmuutolta Saksasta. Veljelläni Heikillä on niinkään kevätlöytö Marokosta ja sen lisäksi syyslöydöt Ranskasta ja Italiasta. Nämä vanhat löydöt kertyivät vain muutaman sadan linnun rengastuksesta! Näiden lisäksi itselläni on useita pesivänä rengastettujen emojen kontrolleja joko samasta pöntöstä tai parin kilometrin säteellä ja yksi lähes 6 vuotias löytö 5 km päästä ikkunaan törmänneenä. Kaksi poikasena rengastettua koirasta on siirtynyt pesimään noin 77 km päähän Tuusulaan.

Päämielenkiintoni on kuitenkin kohdistunut *pajulintuun* ja *sirittäjään* sekä viimeksi *tiltaltiin*. Pönttölinnut ovat olleet siihen nähden alkukesän sopivaa täytettä, minkä yhteydessä on voinut kartoittaa näiden tropiikkiin muuttajien reiviä myöhempää pesäetsimistä varten. Tätä varten liikun polkupyörällä ja jalan kaikenlaisia teitä ja polkuja. Pajulinnun poikasrengastuksia on kertynyt yli 2500, eniten Suomessa, ja sirittäjän lähes 1200. Kuten edellä mainittiin, löytöjä näistä pesäpoikasista tulee noin yksi viidestä sadasta, mikä ei tietenkään ole kovin kannustavaa muihin lajiryhmiin verrattuna. *Pajulinnuista* on yksi syysmuuttokontrolli Bulgariasta. Lisäksi on yksi kevätkuultokontrolli Inkoon

saaristosta, nuori lintu Lohjalta ja 2 vuotias lintu elokuun alussa Limingasta sekä kevätkesällä vuoden ikäinen ikkunaan lentänyt kilometrin päässä rengastuspaikasta. *Sirittäjästä* on yksi syysmuuttohavainto Hangon lintuasemalta ja toinen kuukauden päästä ikkunaan lentänyt rengastuspaikalla. Pajulintuja on rengastettu 1913 – 2024 kaikkiaan 720 000 ja tiltalteja 75 000, melkein kaikki aikuisina, sekä sirittäjiä 20 000. Pajulinnuista on ylipäänsä vain 10 löytöä eteläisen Afrikan talvehtimisalueilta, tiltaltista yksi ainoa Ugandasta ja sirittäjästä ei ainoatakaan, joten lisätyötä tarvitaan. Erityisesti pajulinnun mutta myös sirittäjän kannat ovat olleet pitkään huolestuttavassa laskussa, kun taas tiltalti on kohentanut asemaansa.

Muista hyönteissyöjistä *haarapääskystä* on kaksi löytöä syysmuutolta Virosta Häädemeesten rengastusasemalta, toinen tosin rengastettu Tammelan Liesjärvellä. Haarapääskyjä on rengastettu peräti noin 350 000, mutta ulkomaanlöytöjä on ainoastaan noin 170! Lisäksi *ruokokerttusesta* on yksi kontrolli samalta Viron lintuasemalta ja vanhana rengastettu *lehtokerttu* ammuttiin Italiassa matkalla Afrikkaan. Vielä voi mainita Tuuloksessa talvehtineen *viherpeipon* sekä pesimäkontrollit *peiposta* ja *tervapäiskystä* kahden vuoden ja vuoden kuluttua rengastuksesta, mikä kuvaa hyvin näiden lajien paikkauskollisuutta.

Jos löydät rengastetun linnun, ota rengas tai kopioi siitä kaikki tiedot ja lähetä Rengastustoimistoon Rengastustoimisto@helsinki.fi. tai osoitteella Luonnontieteellinen keskusmuseo, Pohjoisrautatienkatu 13, 00100 Helsinki. LUOMUKSEN sivuilla on lomake netti-ilmoituksen tekemistä varten sekä myös ohjeet kuolleen eläimen lähettämiseksi museolle. ■

Matti Halttunen
matti.halttunen@welho.com

Pikku-uutisia

— TEKSTI ROLF OINONEN —

Kiskonjoen latvoilla on tehty paljon töitä taimenien kutupaikkojen kunnostamiseksi. Kudun alettua pari viikkoa sitten eräältä hyvältä kutupaikalta löytyi laiton rysä, jossa oli 32 taimenta, osa kuolleita. Taimen on Etelä-Suomessa rauhoitettu. Poliisi tutkii asiaa.

Viime syksy oli muikunpyynnin kannalta täydellinen pettymys. Tänä syksynä muutamilta kutualueilta on tullut merkkejä paremmasta. Ilmastomuutos kiusaa muikkua tästä eteenpäinkin - tänä syksynä järven kerrostuneisuus laukesi vasta lokakuun jälkipuoliskolla, joten muikut joutuvat sinnittelemään yhä kauemmin yhä lämpimämmässä, ohuessa päällysvesikerroksessa.

Salon järvet – hanke on edennyt Enäjärvelle. Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistyksen Tobias Henriksson keräsi syysnäytteitä Enäjärveen laskevista puroista ja suurimmista ojista. Keruu jatkuu keväällä.

Ruissaaren kalasääskenpesästä rengastettiin kolme potraa poikasta. Järven eteläpään pesästä joku peto vei poikaset ennen rengastusta.

Kuva: Lea Siivola.

Kuva: Tapio Salokanto.

Enäjärven veden laatu tarkkailutietojen perusteella 2024

— TEKSTI HELI VAHTERA —

Varsinais-Suomen ELY-keskus tutki Enäjärven länsiosan vesimuodostuman veden laatua Lansaaren havaintopaikalla (syvyys 8 metriä) neljästi tänä vuonna. Maaliskuun lopulla koko vesikerros oli hapellinen ja alimmissa vesikerroksissa havaittiin runsaasti eläinplanktonia. Heinäkuun lopulla viidestä metristä alkaen happi oli lähes loppu. Syksyn aikana tilanne hiljalleen parani, mutta vielä 16. lokakuuta syksyn täyskierto ei ollut vielä alkanut ja järven alusvedessä oli merkittävää happivajetta. Levätuotantoa kuvaava α -klorofyllipitoisuus (7–13 $\mu\text{g/l}$) oli kesällä lievästi rehevän /rehevän veden tasolla.

Elämännokan havaintopaikka oli heinäkuussa mukana Lohjan kaupungin vesistöseurannassa. Järven päällysveden kokonaisfosforipitoisuus (17 $\mu\text{g/l}$) ja α -klorofyllin pitoisuus (7,2 $\mu\text{g/l}$) olivat aikaisempaa tasoa.

Kuva: Rolf Oinonen.

Rakentaja Enäjärven rannoilla

Reijo Rantalaiho on asunut koko ikänsä Enäjärven rannalla, Salitun niemellä. Tapaan Reijon hänen ja puolisonsa Stiinan ”eläkemökillä”, jollaiseksi Reijo nimesi yhden lukuisista mökeistään jo vuosia sitten. Reijo valitsi eläkepäivilleen viehättävän paikan pienestä niemennokasta paikassa, jossa Lauttasalmi vaihtuu Arpalahdenseläksi.

Kyllä siellä kelpaa ansaittuja eläkepäiviä vietellä. Mökki on kaikkea muuta kuin pelkkä mökki, sillä tottahan Reijo on rakennusalan miehenä varmistanut taloon kaikki omakotitalon mukavuudet yhdistettynä upeaan rinnetonttiin rantasaunoineen. Mutta päästääkseen tähän, vastikään pyöreät 70 täyttänyt eläkemökin isäntä on tehnyt ja nähnyt monenlaista liittyen Enäjärveen ja sen rantamaisemiin.

Uudentalon sukutila, aikanaan Salitun rustholli on ollut samalla suvulla jo 1600-luvulta. Reijon ollessa lapsi tilaa viljeli Reijon isä, Pellervo Rantalaiho. Tilalla oli karjaa ja pellot viljalla, kuten 50- ja 60-luvuilla tapana oli. Talvella oli metsätyöt. Koulu oli 60-luvun alussa lähellä, kun Salitun koulu oli rakennettu 1929 Reijon isoisän lahjoittamille Uudentalon maille. Kouluun kuljettiin Salitun niemen puolelta Lauttasalmen yli Reijon ollessa alaluokilla veneellä, isoveljen ja isosiskon soutaessa. Talvella pääsi kouluun helposti jätse, mutta kelirikkoaikaan Reijo muistelee olleensa monesti serkkunsa luona Koivikossa yötä Lauttasalmen koulun puolella. Koulu lakkautettiin 1964, ja ylemmille luokille Kirkonkylän koululle mentiinkin sitten taksikyydillä.

Reijo muistelee olleensa lapsena varsin kiinnostunut maatilan töistä ja hypänneensä maitoauton kyytiin pikkupoikana. Maitoauton kuljettaja oli huomannut pojan innostuksen niin itse tuotteeseen kuin sen kuljetukseenkin. Vanhemmille jäi vaan kyytiasia kertomatta. Onneksi meijeri oli tuohon aikaan Kitulassa, josta isä pääsi pojan aika helposti hakemaan, ja lopulta isä taisi olla aika tyytyväinen pojan oma-aloitteisuudesta. Reijo pääsikin 13-vuotiaana Suomenselän meijerille kesätöihin, maito-tonkkien pyörittelijäksi. Kiinnostus meijerihommiin

varmaankin enteili sitä, että Reijo otti koko tilan kontolleen sukupolven- vaihdoksessa jo 25-vuotiaana 1979.

Pellervo-isän Reijo muistaa aloittaneen kesämökkien korjaus- ja laajennustyöt Enäjärvellä tilanhoidon ohella jo 1967. Töissä oli alusta alkaen paikallisia ammattimiehiä isän hoitaessa karjanhoidon ohella rakennustöiden hallintoa. Reijo lähti apumiehenä mukaan 15-vuotiaana rakennushommiin isoveljensä perässä. Rakentajauransa aloituksena Reijo muistelee Suomenselän ensimmäistä rivitaloa, joka valmistui Kitulaan aivan 70-luvun alussa. Taas mentiin veneellä Lauttasalmen yli Koivikon puolelle, josta Reijo muistaa muurarin hakeneen autolla Uudentalon pojat hommiin. 70-luku oli aika vilkasta rakentamisen aikaa, ja vuosikymmenen lopulla myös Uudentalon maille rakennettiin omin voimin ja muiden ammattimiesten kanssa yhdeksän mökkiä, joita vuokrattiin ulkopuolisille. Nämä mökit siirtyivät myös Reijolle hänen ottaessaan tilan haltuunsa. 80-luvun Reijo muistaa olleen rakentamisen kannalta hiljaisempaa, koska laajan tilan haltuunotto, vuokramökki-toiminnan pyörittäminen ja perheen perustaminen olivat tuona aikana elämän keskiössä. Lypsykarjaa pidettiin pari vuotta, ja se vaihtui lihakarjaan, jota oli parhaimmillaan Salitun niemellä eri laituksilla toista sataa päätä. Näistäkin luovuttiin 1991, Reijo muistelee syyksi etenkin epävarmat ajat, puheet EU: iin liittymisestä, ympäristökysymykset. Sen sijaan rakennushommat jatkuivat 90-luvulla, jolloin Reijon johdolla rakennettiin Uudentalon rannoille pari mökkiä lisää.

Mökkien suuri määrä johti ajatuksiin hankkia 90-luvun alussa rantakaava, jonka tarkoituksena Reijon mukaan oli selkeyttää ja varmistaa oikeanlainen rantarakentaminen väljine mitoituksineen ja keskitettyine vesi- ja viemäriverkostoineen. Vaikka Reijo onkin aina ollut myönteinen ja

yhteistyöhaluinen Enäjärven Suojeluyhdistyksen suuntaan olleen 80- ja 90-lukujen taitteessa myös hallituksen jäsenenä, juuri rantakaavan osalta muistelee Reijo olleensa napit vastakkain suojeluyhdistyksen kanssa. Lopulta rantakaavakin meni valitusprosessien jälkeen läpi ja sittemmin molemminpuolinen ymmärrys on voinut. Uuden vuosituhannen puolella Reijo apumiehinä pääsi ja ehti keskittymään rakennustöissä entistä enemmän ulkopuolisiin korjaus- ja laajennustöihin, joita riitti mökeillä eri puolilla Enäjärveä ja sen läheisyyttä. Uudentalon sukutila on jo useita vuosia sitten siirtynyt seuraavan sukupolven vastuulle.

Kysyessäni Reijon mielipidettä järven kunnosta omana näkemyksenään Reijo uskoo järven tilan ajan saatossa hieman kohentuneen. Esimerkiksi Lauttasalmi oli kasvanut 80–90-luvuilla lähes umpeen, kuten Uitsalmikin ennen ruoppausta ja vuosittaista kasvuston poistoa, mutta Lauttasalmi on nykyään auki ilman toimenpiteitäkin. Aikanaan 30–40-luvuilla piisamit pitivät ruovikkoa kurissa kummassakin salmessa, näin Reijo muistelee isänsä kertoneen, mutta laji on sittemmin hävinnyt Enäjärveltä. Viimeiset muistikuvat piisamien keoista Reijo muistaa 60- ja 70-luvulta. Ratkaisevana parannuksena Enäjärven kuntoon Reijo pitää suuria hoitokalastusnuottoja 90-luvulla, minkä jälkeen sinilevätilanne selvästi parani. Haitallista sinilevää ei enää juuri esiinny toisin kuin viime vuosituhannen lopulla. Järvellä tulisi Reijon mukaan kalastaa edelleen paljon. Kalastuskuntien yhdistäminen on ollut viime vuosina positiivista kehitystä, mutta kalastusharrastuksen vähyys nykypäivän ilmiönä askarruttaa. Vesillä liikkumista edistäisi ja helpottaisi karikkojen merkintä - pohtii Reijo ajatellen asiaa mahdollisena yhteisprojektina kalastuskunnan ja suojeluyhdistyksen välillä. Reijo haluaa olla nykyäänkin hieman kriittinen suojeluyhdistyksen suuntaan sikäli, että paikallisia toimijoita on aktiivisena yhdistyksessä turhan vähän ja konkreettisia toimia järven hoidossa voisi olla nykyistä enemmänkin.

Tarinointituokiomme päättyy ajatuksiin, että konkreettisia toimia odottavan nuoreman sukupolven tulisi itse tulla enemmän mukaan yhdistysten toimintaan. Yhdistelmä paikallisia toimijoita ja mökkiläisiä, nuoria ja vanhoja olkoon tavoitteena, Reijo jatkaa ja katsoo ikkunastaan kotijärveään myhäillen vanhan isännän tapaan. ■

Enäjärven saha

Enäjärven pinnanlasku 1900-luvun alkuvuosina laajensi Enäjärven Sahan niemen Karjalohjan Mustlahdessa nykyiseen muotoonsa. Isojaossa niemi oli osoitettu osaksi Ylhän tilaa, jolta puuseppä Metsola osti n. kolmen hehtaarin alueen. Tästä tilasta Metsola möi varsinaisen niemen, jolle 1920-luvun alussa ryhdyttiin perustamaan sahaa.

Enäjärven saha ilmakuva.

Toiminnan kerrotaan alkaneen 1923. Yritysrekisteriin sahayritys merkittiin 1927. Saha toimii edelleen, joten tässä on yksi syy tämän esityksen synnylle eli saha on toiminut yli sadan vuoden ajan.

Toinen syy on se, että Veikko Kallion perusteellisessa Karjalohjan historiikissa ”Karjalohja- itsenäisen väen pitäjä” Enäjärven saha kyllä mainitaan, mutta vain yhden kerran Kotiteollisuutta- otsikon alla: ”Ainoat teolliset laitokset olivat pienet sahat Kärkelässä, Nummijärvellä, MUSTLAHDESSA ja Lohjansaaressa. Särkijärven teollinen yhteisö alkoi sotien välisenä aikana hiljentyä, kun Immolan meijeri ja Heinosen nahkurinverstas olivat lopettamassa toimintaansa”. Kirkonkylässä toimi Salmin nahkurinverstas ja siellä aloitti Paavo Jalavan tiilitehdas toimintansa 1930-luvun alussa. Yksitellen sahat lopettivat toimintansa tai paloivat, vain Enäjärven saha väisteli laskukausia ja muutti toimintaansa olosuhteiden mukaan ja toimii edelleen.

Mustlahtelainen Väinö Salmela mainitsee kirjassaan ”Muistoja Mustlahdesta” muutaman salolaisen yrittäjän perustaneen Enäjärven Sahan vuonna 1923.

Heikki Westerlund kertoo sahan perustamisesta Ykkös-Sanomien (12.2.1986) jutussa seuraavasti: Kolmen miehen yhtymä antoi rakennusmestari F.W Eriksonille sahan rakentamisen urakalla ja työt alkoivat syyskuussa 1924. Pohjankurun asemalta vedätettiin paikalle iso onkapannu kolmella pienellä kuljetustankilla.” Toiminta oli suunniteltu niin laajaksi, että työlistalla oli jopa kapearaiteisen rautatien rakentaminen sahalla Lohjanjärven rantaan. Sahan alkuaikojen toiminnasta ei ole juuri muita tietoja kuin että se toimi yhden raamisahan varassa. Sahattavat tukit hankittiin luultavasti Enäjärveä ympäröivistä metsistä uittamalla tai hevospelillä. Sahan perustaminen on ehkä liittynyt kiivaasti rakentuvan Helsingin puutavaratarpeeseen.

Saha oli siis merkitty yritysrekisteriin 1927 ja saman vuoden lopulla sen yhtiöjärjestys vahvistettiin, yhtiöpääoma oli 300.000 mk ja se voitiin kohottaa 900.000 markkaan. Seuraavana vuonna sahan osakkeita kaupattiin ilmeisesti menestyksettä ja vuoden 1929 alussa pantiin vireille konkurssimenettely, joka johti kahteen konkurssipesän huutokauppaan, toinen paikan päällä sahalla ja toinen lakiasiain-toimistossa Salossa.

Huutokauppailmoituksen perusteella voi olettaa sahan toiminnan olleen hyvässä alkukiihdytyksessä, koska myytävänä oli useamman ha:n maa-ala, tuliterä raamisaha ja sirkkeleitä ja onkapannun polttopinta-alaksi mainittiin 10 neliometriä. Lisäksi myytiin 4000 tukkia. Ostajaa ei tainnut löytyä, mutta 1936 Enäjärven Saha myytiin salolaiselle Aulis Heinäkarille, joka kahta vuotta aiemmin oli perustanut Muurlan sahan.

Oliko saha toiminnassa 30-luvun laman aikana ei ole tiedossa. Konkurssihuutokaupassa 1929 mainittiin yksiraamien saha, mutta Heinäkarin kerrottiin ostaneen kaksoisraamisen Enäjärven sahan.

Pelkkä lähestyvä maailman lama ei selitä konkurssia. Ensinnäkin tuntuu oudolta, että saha perustettiin juuri Mustlahteen, jonne oli aivan olemattomat tieyhteydet, joita suunniteltu raideyhteys Lohjanjärvelle tietysti olisi korvannut saattamalla valmiin puutavaran laivakuljetusten piiriin. Suurin syy konkurssiin saattoi olla Vesistön Sahan perustaminen Lohjan Hiidensalmeen 1928.

1937 tehty Enäjärven sahan yritysrekisterimuutos kertoo Enäjärven sahan olevan sahaus- ja muu puutavaran jalostusliike. Muurlan ja Enäjärven sahaa mainostettiin yhdessä ainakin talvisotaan asti. Ilmeisesti Heinäkarin toimesta sahan mälle rakennettiin arkkitehti Paatelaisen suunnittelema komea, valkoiseksi rapattu päärakennus. Paatelainen on suunnitellut mm. Muurlan ja Kosken (TI) kirkon.

Mikä sitten selittää Enäjärven sahan menestymisen, mikä oli muuttunut konkurssivuosista? Ehkä laman jälkeinen nousukausi loi paikallista puutavaran kysyntää. Tieolosuhteet olivat parantuneet merkittävästi, kun Sammatin ja Karjalohjan välinen tiekiista oli ratkennut Karjalohjan hyväksi. Valtiovalta päätti panostaa Mustlahden läpi Suomenselälle johtavan tien parantamiseen ja Sammatin yhteystie pohjoiseen Haarjärven kautta jäi odottamaan vuoroaan. Myös kuljetuskalusto oli roimasti parantunut vuosien myötä.

Arvo Heinäkari kaatui talvisodan viimeisinä päivinä. Heikki Westerlundin kertoman mukaan Juhani Pyhä Koskelta (TI) tuli sahan johtoon yhdessä niinikään Koskelta kotoisin olevan Niilo Kesälän kanssa. Kesälä kaatui lokakuussa 1941. Jatkosodan aikaisesta toiminnasta ei ole tietoja, mutta rauhan tultua Juhani Pyhä veti Enäjärven sahaa omistajana. Hän oli jo aiemmin toiminut sahayrittäjänä, mutta tehtyään konkurssin hän silloisten karanteenisäännösten mukaan oli joutunut liiketoimintakieltoon, joten viralliset asiat hoidettiin hänen sisarensa nimissä. Koskella asui myös Juhon veljentytär Greta Pyhä, joka 1949 avioitui niin ikään Koskella asuvan Heikki Westerlundin kanssa. Heikki oli palanut sodasta pahoin jalkaan haavoittuneena jo 1942. Hän toimi muutaman vuoden autonkuljettajana ja perusti sen jälkeen moottorikorjaamon Koskelle. Hänellä oli aseteknikon koulutus ja hitsaustaito. Häissä Juho Pyhä tutustui Heikkiin ja pyysi tämän Enäjärven sahalle töihin. Heikki suostui ainakin kokeilemaan ja siitä yhteistyö alkoi. Pitkään elettiin kahden talouden aikaa, Greta osallistui syntymätalonsa töihin Koskella, synnytti lapset Marketan ja Simon, kun taas Heikki työskenteli sahalla Karjalohjalla. Ikääntyvä Juho Pyhä lupasi Heikille sahan työkoneet osana palkkaa. Näinä aikoina Greta näki enneunen Juhani Pyhän kuolemasta, soitti Heikille sahalle ja sai kuulla, että Pyhä on Salon sairaalassa. Greta otti heti yhteyttä Kosken Op:n johtajaan, joka pyydettiin sairaalaan mukaan. Siellä

Pyhä lupasi sahan koneet Heikki Westerlundille. Kuolinpesän selvityksessä oli aika työ, koska Juholla oli 14 sisarusta. Maapohja piti vielä lunastaa erikseen.

Saha siirtyi siis Heikille ja Gretalle ja koko perhe lapsineen muutti sahalle asumaan vuonna 1959. Marketta oli jo ehtinyt käydä alakoulun Koskella ja Simo vasta aloitti koulunkäyntinsä Karjalohjalla Makkarjoen koululla 1960.

Tästä alkoi sahan kukoistuskauti. Voimalähteenä oli aluksi ollut höyrykone, sitten dieselkone ja lopulta sähkö. Vesistön sahalla Lohjan Hiidensalmessa hankittiin toinen, tosin käytetty raamisaha vuonna 1974 Silloin sahalla oli töissä kymmenkunta miestä ja kaatajat ja ajomiehet päälle. Emäntänä jo Pyhän ajalta toimi inkeriläinen Savisen Liisa. Hänelle oli rakennettu oma talo sahan sisääntulotien varteen ja hän hoiti myös muutamaa lehmää ja sikaa.

Sahan työllistävä vaikutus ulottui sekä Sammatin, Karjalohjan että Suomenselän alueille. Vaikkei henkilöautoja juuri omistettu, niin bussivuorot kulkivat niin tiheästi, että töihin pääsi ja sieltä pois varsin vaivattomasti. Sahalla oli kaksikin moottorivenettä, joilla tukkeja tuotiin sahan rantaan, josta ne kauniin, kaarevan transporterin avulla nostettiin sahattaviksi.

Uutena asiana tuli eteen ulkomaankauppa. Jo Korean sota kiihdytti puutavaran vientiä, joka senkin jälkeen jatkui vilkkaana. Nyt Enäjärven sahasta tuli vientisaha. Vientitoimitukset ulkomaille hoidettiin ”Sahojen laivaus”-yhtiön kautta. Vientisatamina oli Pohjankuru ja Helsinki, myöhemmin Parainen. Vuodelta 1974 säilyneessä haastattelussa Heikki Westerlund kertoo sahalla työskentelevän 6 – 10 miestä, sahatavaraa tuotetaan 3 500 kuutiometriä vuodessa, josta vientiin menee 40 – 60 %. Kuormalavojen valmistamiseen menee vuosittain 275 kuutiometriä. Hollanti ja Englanti olivat suurimmat vientikohteet.

Varsinaisen sahatoiminnan hiljentyessä 1970-luvulla saha erikoistui trukkilavojen valmistukseen. Näin hyödynnettiin hukkalaudat ja lisää sahattiin sekundatukeista. Jopa 500 lavaa viikossa kasattiin osittain ylijäämälaudan palasista, ennätysensä 100 lavaa päivässä. Menekki liittyi Lohjan kalkkitehtaan ja Partekin tarpeisiin. Lavojen menekin vähetessä väsähtiin vielä erikoissuuria ja erimuotoisia kuljetuslaatikoita.

Sitten löydettiin taas uusi tuotantomuoto: erikoislistojen höyläys. Simo Westerlund opiskeli terien työstämisen ja asetukset. Menekki kasvoi nopeasti, asiakkaita tuli läheltä ja kaukaa. Museovirasto ja Rakennusapteekki olivat asiakkaina, mikä kertoo tuotteiden korkeasta laadusta.

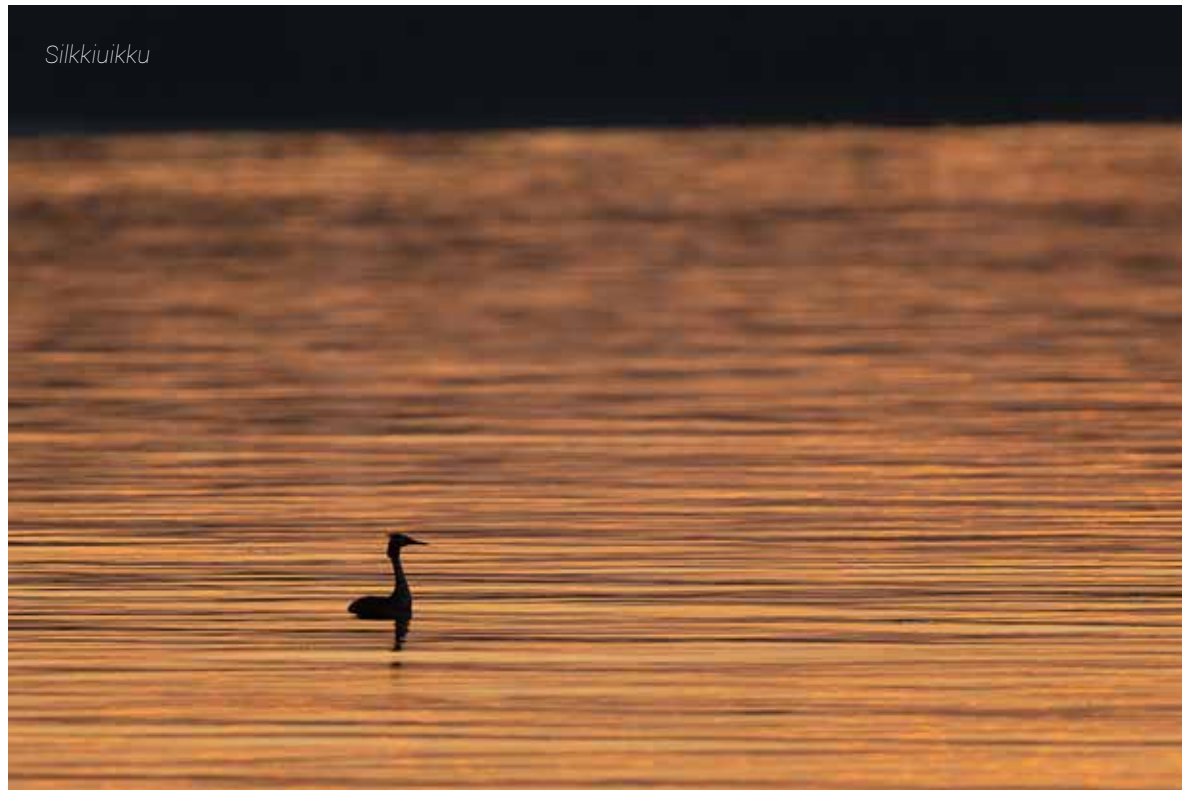
Rakennuksia sahalle pystytettiin toiminnan kehittämisen myötä. Lopulta kauniilla sahan mäellä seisoi komea päärakennus, höyrykoneen betonisuoja, saharakennus, purusuoja, höyläämö, yläautotalli, toimisto, lautavarastoja, työhalli lavojen rakentamista varten.

Sahan pitkäaikaisimmat työntekijät olivat Partasen veljekset, Jari ja Jarmo. Nelisenkymmentä vuotta he yhdessä Simo Westerlundin kanssa pyörittivät sahaa niin tuulessa ja lumituiskussa kuin helteessä ja kaatosateessa. Tuona aikana sadat mökkiläiset Enäjärven rannoilta tulivat heille tutuiksi. Nyt Simo, Jari ja Jorma ovat eläkkeellä.

Sahan toiminta jatkuu edelleen Juho Kärkkään voimin, muualta tuotua puutavaraa on myynnissä ja erikoishöyläys jatkuu. ■

Lintukuvaajan kesäyö

Työstäessäni mökkijärvien linnuista kertovaa kirjaa, saan ajatuksen. Päätän viettää yhden kesäisen yön keskellä eteläsuomalaista mökkijärveä ja nauttia kaikin aistein erityislaatuisista kesäyön tunnelmista sekä räpsiä samalla valokuvia järvestä ja sen lintuasukkaista. En viettäisi yötäni missään saarella tai rannalla, vaan ihan tavallisessa soutuveneessä. Eräänä iltana ajatus realisoituu todeksi ja paikaksi valikoituu Enäjärvi. Eletään kesää 2022...

Silkkiuikku

On aivan tyyntä. Matalalle vajonnut aurinko tirkistelee aika ajoin pilvien raoista. Kesäyöstä on selvästi tulossa juuri niin lempeä kuin toivoin ja sääennusteet lupailivat.

Ensin teen ystäväni ja Enäjärven vakituisen mökkiasukkaan Halttusen Heikin kanssa pienen järvikierroksen hänen moottoriveneellään. Veneen perään olemme kiinnittäneet hänen veljensä Matin soutuveneeseen, tulevan yösiijani. Heikin lähdeyttä mökilleen jään soutuveneineni yksin järvelle.

Valokuvaan iltayön tunnelmia melkein puoleen yöhön asti, kunnes valoa on liian vähän sekä kuvaamiseen että lintujen tarkkailuun. Täysi kuu koettaa valaista järvimaisemaa parhaansa mukaan, mutta loimahdettuaan lyhyesti etelätaivaalla se menettää valotehonsa pilviverhon taa. Vaikka kuvaaminen loppuu, nautin silti kaikesta täysin siemauksin.

Puolen yön jälkeen soudan rauhalliseen, tyveneen paikkaan, loiskautan ankkurin veteen ja ahtaudun makuupussiin veneeseen laittamani puulaverin ja ilmapatjan päälle. Muutama itikka yrittää häiritä yöpuulle asettautumista.

Kuten odotinkin, en nuku silmänräpäystäkään. Kehä käy kovilla kierroksilla, pulssi lyö kiivaasti. Näin käy usein kuvauskeikoilla. Olen liian tohkeissani kaikesta tapahtuneesta.

Ja ne ajatukset! Kaiken maailman ajatukset tunkevat mieleeni.

Ajattelen, miten kesäyöt ovatkaan valokuvaajalle sulaa kultaa. Yöksi tyyntyvä vedenpinta, yötaivaan tuhannet pastelisävyt, järven yllä leijuvat usvat, siluettimaaisina hahmottuvat linnut ... Voiko inspiroivampaa luomisaikaa enää toivoa!

Teen myös havainnon, että yöllä alamme käyttäytyä eläimellisemmin. Meissä ikään kuin heräävät eläinvaistot eloon. Myös aistimme ovat aivan eri tavalla valppaita yöaikaan.

Yksipuolen naurulokkikolonia

Normaalisti näköaistimme luottavina alamme käyttää paljon enemmän muita aisteja; kuulo-, haju- ja tuntoaistia.

Yöllä alitajuntamme aktivoituu. Monet meistä saattavat alkaa pelätä, kun mielikuvituksemme lähtee laukalle ja alkaa loihtia yön varjoihin kaikenlaista. Mökkilaiturilla on mukava istuskella pitkälle yöhön, kunhan vain muistaa olla vilkuilematta selän taa metsän pimeyteen.

Yön hämärässä näköaisti saattaa myös alkaa tehdä tepposia. Muistan tapauksen, jossa pitkän yöretken päätteeksi ajaessani umpiväsyneenä kotiin erehdyin tervehtimään variksenpelätintä luullen sitä naapurikseni.

Vaikka sydänyöllä järven äänimaailma hiljenee, se ei vaikene kokonaan. Jotkut linnut suorastaan aktivoituvat yöaikaan. Nytkin kaulushaikara puhkuu jossain kaukana läpi yön, käki kukkuu rantametsässä. Kesäyönä ei juuri äänetöntä hetkeä ole.

Lähiseudun suolammilta kalaan tulleet kaakkurit huutelevat nekin läpi yön. Niiden aavemainen ääni tuo mieleen enemmän jonkin kissa- tai koiraeläimen kuin linnun. Kerran onnistun hämärän seasta näkemään, miten kaakkuri ojentaa huutaessaan kaulansa pitkäksi ja painaa sen melkein vettä vasten. Ehkä sillä on kokemus, että ääni kimpoaa vedenpinnasta paremmin yön selkään.

Läheisessä naurulokkikoloniassa äänet vaimenevat iltayötä kohti, ja jota kuinkin loppuvat yön pimeimmiksi hetkiksi.

Lähes kaikki veneilijät — muun muassa iltayöllä pitkin järveä kaahaillut nuorisoporukka — häipyvät yön laskeuduttua tahoilleen. Vain jokusen yksittäisen moottoriveneen kuulen yön mittaan makuupussin sisään.

Kahden aikoihin rastaat ja monet muut päivälinnut aloittavat konserttinsa. Vähän ennen kolmea, tuntia ennen auringon nousua, naurulokkikoloniassa on jo täysi rähinä päällä. Se on merkki lähteä äheltää ulos makuupussista ja lähteä liikkeelle.

Heti ensimmäiseksi sotelen kuvaamaan ja seuraamaan naurulokkikoloniaa, joka on asettunut komealle kalliopaadelle

Kaakkuri

keskelle järveä. Lokkien aamutouhut ovat täydessä vauhdissa. Hälinää ja vilskettä, tapahtumia ja touhua riittää kuvattavaksi koko aamuksi.

Tyvenet ja tuulenvireiset hetket ja sen myötä kuvausolosuhteet vuorottelevat pitkin aamua. Tuulen noustua liikuttamaan vedenpintaa pidän kuvaustauon, sillä aaltoileva vesi näyttää valokuvissa harvoin hyvältä omiin silmiini, ellei aallokko ole sitten oikein kunnan mylläkkää.

Aamun mittaan pilvisuus vähenee ja aurinko alkaa paahtaa kuumasti, kunnes kahdeksan maissa taivas menee jälleen pilveen.

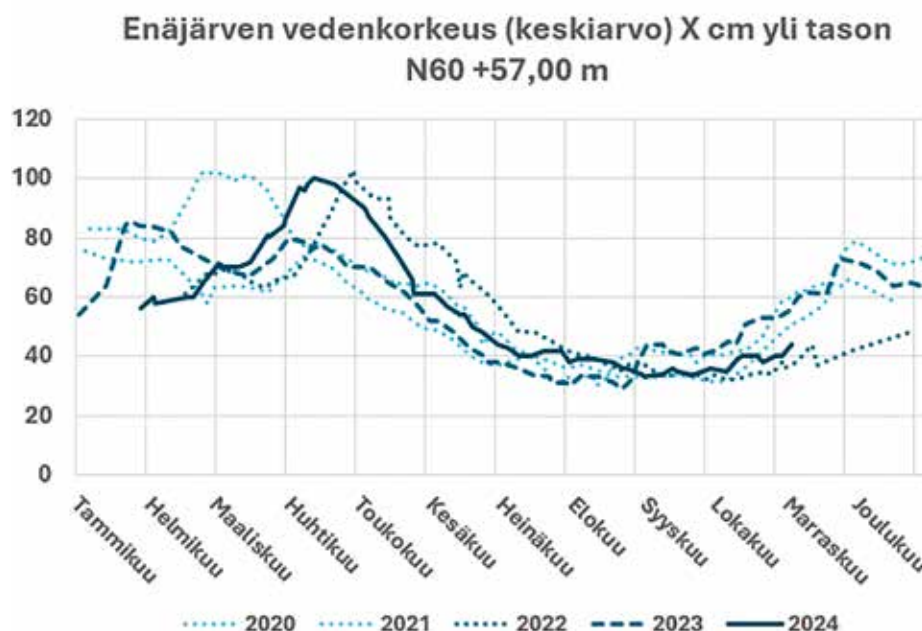
Heikin tultua käymme moottoriveneellä tutkimassa pari kaukaisempaa lahtea, kunnes lähemme mökille huilaamaan. Yksi upea elämys suomalaisessa järviluonnossa on jälleen tullut koettua ja tallennettua kameralla. ■

Mauri Leivo

Kirjoittaja on porvoollainen biologi, luontokirjailija ja ammattiluontokuvaaja, joka on vierailut useina kesinä Enäjärvellä. Häneltä ilmestyi keväällä 2024 kirja Mökkijärven linnut.

Enäjärven vedenkorkeusmittaukset

Vedenkorkeutta tarkkaillaan avovesikautena viikoittain sekä Uitsalmen sillan tukipilarissa sijaitsevalta asteikolta että Lauttavedeltä asteikolta, joka sijaitsee Enäjärven laskupurolla pohja-padon ylä/itäpuolella lähimmän laiturin vieressä kallion kupeessa. Asteikot ovat eri tasoissa. Niiden lukemat korjataan vuoden 1960 tarkkavaaitustasoon, joka on pohjapatopäätöksen taso. Uitsalmessa asteikolla näkyvään lukemaan lisätään + 8 cm, sillä sen 0-piste on NN43 +57,00 m, joka on pohjapatopäätöksen tasossa N60 +57,08 m. Lauttavedellä asteikon lukemaan lisätään + 14 cm, sillä sen 0-piste on N60 +57,14 m. Kuvissa molemmat asteikot. Molemmilla asteikoilla jokainen pykälä on 2 cm.

Lea Siivola

Kuvassa Uitsalmen vedenkorkeus asteikko.
Asteikon lukema 26cm = N60+34 cm.

Kuvassa Lauttaveden asteikko.
Asteikon lukema +20 cm = N60+34 cm.